

ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМАТІ ДЕТЕРМІНАНТ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО КОНСАЛТИНГОВОГО БІЗНЕСУ

©2019 КОСІЧЕНКО І. І.

УДК 330.341.1
JEL: L23; M16

Косіченко І. І. Транснаціоналізація бізнес-діяльності у форматі детермінант розвитку світового консалтингового бізнесу

Загострення конкурентної боротьби в усіх галузях і секторах глобальної економіки об'єктивно вмотивовує бізнес-структури до постійного підвищення якості товарів і послуг, покращення сервісу, впровадження нових технологічних розробок, оптимізації виробничих процесів. З огляду на це, дедалі більшою мірою окреслюється тренд щодо поступової трансформації процесу природної міжособистісної взаємодії з обміну досвідом у високоспеціалізовану форму надання специфічних професійних послуг, якими стали консалтингові послуги. Глобалізаційною детермінантою, що справляє потужний вплив на динаміку світового консалтингового бізнесу, є активний розвиток процесів транснаціоналізації капіталу та виробництва. Динамічне нарощування масштабів транснаціоналізації бізнес-діяльності спричиняє наростаючі потреби корпоративних структур у: офшоризації своїх фінансово-господарських операцій і виборі офшорних преференцій; використанні інструментів фінансового податкового інжинірингу; юридичному та нотаріальному супроводженні офшорних операцій; оптимізації операційних, інвестиційних і податкових витрат; консультаційному супроводженні взаємодії з національними податковими органами країн дислокації дочірніх компаній (укладення податкових угод, ведення переговорів); підвищенні ефективності централізованого управління й оперативності технологічної модернізації виробництва; а також у поглибленні внутрішньокорпоративного одиничного поділу праці у фрагментованих транснаціональних мережах і глобальних ланцюгах доданої вартості. Синергійна дія вказаних глобалізаційних детермінантів є головним механізмом становлення у першій чверті XXI ст. глобальної моделі світового ринку консалтингових послуг, що демонструє достатньо високі темпи приросту капіталізації як відображення неухильного зростання глобального попиту на послуги консалтингових компаній.

Ключові слова: консалтинг, диверсифікація, транснаціональний капітал, бізнес-діяльність.

DOI:

Табл.: 1. **Бібл.:** 9.

Косіченко Ірина Ігорівна – здобувач, кафедра міжнародного обліку і аудиту, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)

УДК 330.341.1
JEL: L23; M16

UDC 330.341.1
JEL: L23; M16

Косіченко И. И. Транснационализация бизнес-деятельности в формате детерминант развития мирового консалтингового бизнеса

Обострение конкурентной борьбы во всех отраслях и секторах глобальной экономики объективно мотивирует бизнес-структуры к постоянному повышению качества товаров и услуг, улучшению сервиса, внедрению новых технологических разработок, оптимизации производственных процессов. Учитывая это, все сильнее определяется тренд по постепенной трансформации процесса естественного межличностного взаимодействия по обмену опытом в высокоспециализированную форму предоставления специфических профессиональных услуг, которыми стали консалтинговые услуги. Глобализационной детерминантой, мощно воздействующей на динамику мирового консалтингового бизнеса, является активное развитие процессов транснационализации капитала и производства. Динамичное наращивание масштабов транснационализации бизнес-деятельности вызывает нарастающие потребности корпоративных структур в: офшоризации своих финансово-хозяйственных операций и выборе офшорных преференций; использовании инструментов финансового налогового инжиниринга; юридическом и нотариальном сопровождении офшорных операций; оптимизации операционных, инвестиционных и налоговых расходов; консультационном сопровождении взаимодействия с национальными налоговыми органами стран дислокации дочерних компаний (заключение налоговых соглашений, ведение переговоров); повышении эффективности централизованного управления и оперативности модернизации производства; а также в углублении внутреннего корпоративного единичного разделения труда во фрагментированных транснациональных сетях и глобальных цепях добавленной стоимости. Синергитическое действие указанных глобализационных детерминант является главным механизмом становления в первой четверти XXI века глобальной модели мирового рынка консалтинговых услуг, которая демонстрирует достаточно высокие темпы прироста капитализации как отражение неуклонного роста глобального спроса на услуги консалтинговых компаний.

Kosichenko I. I. The Transnationalization of Business Activities in the Format of Determinants of Development of the Global Consulting Business

Aggravation of competition in all branches and sectors of the global economy objectively motivates business structures to constantly improve the quality of goods and services, improve the service, introduce new technological developments, optimization of production processes. With this in mind, the author discusses defining of the progressively stronger trend towards the gradual transformation of the process of natural interpersonal interaction for sharing of experience into a highly specialized form of providing specific professional services, which are known as consulting services. The globalizing determinant, which powerfully influences the dynamics of the global consulting business, is an active development of the processes of transnationalization of capital and production. The dynamic scale-up of the transnationalization of business activities causes the growing needs of corporate structures in: offshoring their financial and economic operations and choosing the offshore preferences; using instruments of the financial tax engineering; the legal and notary support for their offshore operations; optimizing the operating, investment and tax costs; consultative cooperation with the national tax authorities of countries of location of the subsidiaries (concluding tax agreements, negotiating); improving the efficiency of centralized management and the operational effectiveness of modernization of production; and also deepening the internal corporate division of labor in both the fragmented transnational networks and the global value chains. The synergistic effect of the indicated globalized determinants is the main mechanism for the formation in the first quarter of the 21st century of the global model of the world-wide market of consulting services, which demonstrates a fairly high growth rate of capitalization as a reflection of the steady growth in global demand for consulting services.

Ключевые слова: консалтинг, диверсификация, транснациональный капитал, бизнес-деятельность.

Табл.: 1. Библ.: 9.

Косиченко Ирина Игоревна – соискатель, кафедра международного учета и аудита, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (просп. Победы, 54/1, Киев, 03057, Украина)

Keywords: consulting, diversification, transnational capital, business activities.

Tabl.: 1. Bibl.: 9.

Kosichenko Irina I. – Applicant, The Department of International Accounting and Auditing, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

Виділення консалтингової діяльності в самостійний вид професійної діяльності бере свій початок в останній чверті XIX ст. і пов'язаний з формуванням у країнах-лідерах перших транснаціональних корпорацій. Їх масштабна виробнича і комерційна діяльність, диверсифікація міжнародних операцій і масове впровадження нових форм організації й управління виробництвом вимагає дедалі більшого залучення зовнішньої консалтингової допомоги з питань удосконалення технологічних процесів. Саме на цей період припадає й динамічне розгортання технічної революції, результатом якої стало формування в розвинутих державах третього технологічного укладу з активним розвитком металургії, неорганічної хімії й енергетики, освоєнням високопродуктивних моделей і способів виробничої й управлінської діяльності. Вищезазначені галузі промисловості заклали міцні підвалини стрімкого зростання продуктивності суспільної праці, виведення на ринок якісно нових товарів і послуг, що значно загострило конкурентну боротьбу між бізнес-структурами за найбільш сприятливі ринкові умови.

У своєму прагненні здобути стійкі конкурентні переваги підприємницькі структури активно залучають зовнішніх консультантів з числа колишніх успішних менеджерів і бізнесменів. Однак загальна кількість консалтингових фірм, що працювали у цей час на ринку, була надто невеликою, як і не диверсифікованим був перелік пропонованих ними консалтингових послуг. Їх загальний перелік обмежується консультуванням з питань маркетингово-збутової діяльності й управління персоналом.

В останні десятиліття спостерігається також усталений тренд щодо динамічного зростання кількості «молодих» бізнес-структур у високотехнологічних секторах – так званих компаній-«газелей», що функціонують на ринку не більше п'яти років і генерують значну кількість інноваційних розробок [1, с. 22]. Згідно з даними дослідницького проекту «Інноваційна панель газелей» (Gazelles Innovation Panel), у країнах Європи компанії-«газелі» формують у сучасних умовах 75–80% нових робочих місць в економіці (при тому, що їх питома частка в загальній кількості новостворених компаній не перевищує 5%); щорічний темп зростання їх виручки досягає 20% упродовж перших трьох років; внесок компаній у загальний приріст валового внутрішнього продукту країн-лідерів становить нині близько 50% [2] за 2%-ної частки в загальній кількості функціонуючих в економіці бізнес-структур [3, с. 2774].

Це свідчить про високу динаміку розвитку глобального підприємницького середовища, що спричиняє загострення міжнародної конкурентної боротьби економічних агентів не тільки за найбільш вигідні умови виробничої та збутової діяльності, але й привласнення найбільших прибутків. Як результат – постійний пошук підприємницькими структурами нових ресурсів, можливостей і резервів для нарощування своєї ринкової частки насамперед на основі вдосконалення застосовуваних технологій, систем організації виробництва, а також значного підвищення рівня управлінської результативності бізнес-діяльності, впровадження інноваційних управлінських рішень у виробничій, комерційній, збутовій, маркетингово-логістичній, фінансовій, інвестиційній та інноваційній діяльності.

Загострення конкурентної боротьби в усіх галузях і секторах глобальної економіки об'єктивно вмотивовує бізнес-структури до постійного підвищення якості товарів і послуг, покращення сервісу, впровадження нових технологічних розробок, оптимізації виробничих процесів. З огляду на це, на тлі поглиблення суспільного поділу праці в національних економіках в останні сімдесят-вісімдесят років дедалі більшою мірою окреслюється тренд щодо поступової трансформації процесу природної міжособистісної взаємодії з обміну досвідом у високоспеціалізовану форму надання специфічних професійних послуг, якими стали консалтингові послуги.

Глобалізаційним детермінантом, що справляє потужний вплив на динаміку світового консалтингового бізнесу, є активний розвиток процесів транснаціоналізації капіталу та виробництва. Йдеться насамперед про нарощування конкурентних позицій у глобальній економіці транснаціональних корпорацій, які є на сьогодні головними суб'єктами міжнародних економічних відносин, провайдерами інноваційно-технологічного прогресу, «акумуляторами» глобального інвестиційного капіталу й фінансових активів. Реалізуючи диверсифіковані виробничі, інвестиційно-кредитні, фінансові й інноваційні стратегії, ТНК розбудовують глобальні ланцюги доданої вартості та розгалужені канали великомасштабного міжнародного виробництва. До його системи активно інтегрується нині велика кількість учасників, які використовують різноманітні форми участі у створенні вартісного процесу, його контролю, управлінні та координації [4, р. 224].

Як показують дані *табл. 1*, з 1990 р. до 2017 р. вхідні потоки прямих іноземних інвестицій зросли майже усемеро (з 205 млрд до 1,4 трлн дол. США); вихідні потоки – ушестеро (з 244 млрд до 1,4 трлн); нагромаджений обсяг вхідних потоків прямих іноземних інвестицій – у 14,4 разу (з 2,2 до 31,5 трлн); вихідних – у 13,7 разу (з 2,3 до 30,8 трлн); сукупний дохід від вхідних потоків прямих іноземних інвестицій – у 19,3 разу (з 82 млрд до 1,6 трлн); а сукупний дохід від вихідних потоків прямих іноземних інвестицій – у 12 разів (з 128 млрд до 1,6 трлн дол. відповідно).

- ✦ оптимізації операційних, інвестиційних і податкових витрат;
- ✦ консультативному супроводженні взаємодії з національними податковими органами країн дислокації дочірніх компаній (укладення податкових угод, ведення переговорів);
- ✦ підвищенні ефективності централізованого управління й оперативності технологічної модернізації виробництва;
- ✦ а також поглибленні внутрішньокорпоративного одиничного поділу праці у фрагментова-

Таблиця 1

Окремі показники щодо прямого іноземного інвестування та міжнародного виробництва ТНК у 1990–2017 рр.

Показник	Рік			
	1990	2005–2007	2015	2017
Вхідні потоки прямих іноземних інвестицій	205	1415	1921	1430
Вихідні потоки прямих іноземних інвестицій	244	1452	1622	1430
Нагромаджений обсяг вхідних потоків прямих іноземних інвестицій	2196	14487	25665	31524
Нагромаджений обсяг вихідних потоків прямих іноземних інвестицій	2255	15188	25514	30838
Сукупний дохід від вхідних потоків прямих іноземних інвестицій	82	1027	1461	1581
Норма прибутку на вхідні прямі іноземні інвестиції, %	5,4	9,2	6,8	6,7
Сукупний дохід від вихідних потоків прямих іноземних інвестицій	128	1101	1394	1553
Норма прибутку на вихідні прямі іноземні інвестиції, %	7,8	9,5	6,1	6,2
Чисті транскордонні злиття і поглинання	98	729	735	694
Сукупний продаж зарубіжних підрозділів ТНК, трлн дол.	6,755	24,217	27,559	30,823
Сукупна додана вартість, вироблена зарубіжними підрозділами ТНК, трлн дол.	1,264	5,264	6,457	7,317
Загальні активи зарубіжних підрозділів ТНК, трлн дол.	5,871	54,791	94,781	103,429
Загальна зайнятість зарубіжних підрозділів ТНК, млн осіб	27,034	57,392	69,683	73,209

Джерело: складено за [5, р. 20].

Репрезентативними, у контексті аналізу показників транснаціоналізації бізнес-діяльності, є також показники сукупного продажу зарубіжних підрозділів ТНК (зросли за вказаний період з 6,8 до 30,8 трлн дол. США), виробленої ними сукупної доданої вартості (з 1,3 до 7,3 трлн), їх загальних активів (з 5,9 до 103,4 трлн) та загальної зайнятості (з 27 до 73,2 млн осіб відповідно).

Таким чином, динамічне нарощування масштабів транснаціоналізації бізнес-діяльності спричиняє наростаючі потреби корпоративних структур в:

- ✦ офшоризації своїх фінансово-господарських операцій і вибору офшорних преференцій;
- ✦ у використанні інструментів фінансового податкового інжинірингу;
- ✦ юридичному та нотаріальному супроводженні офшорних операцій;

них транснаціональних мережах і глобальних ланцюгах доданої вартості.

Завдяки системній лібералізації міжнародних фінансово-інвестиційних і кредитних операцій, запровадженню режимів вільного плавання валютних курсів і конвертованості національних валют різних країн в офшорних центрах на сьогодні сформувався найбільш сприятливе податкове середовище для реалізації бізнес-структурами стратегій агресивного податкового адміністрування, ухиляння від сплати податків, обходу обмежувальних норм національних грошово-кредитних і фінансових політик тощо. У такий спосіб сьогодні здійснюється масштабне за вартісними та структурними вимірами транскордонне перенесення фінансово-господарських і грошових операцій корпоративних структур на ринки інших країн і регіонів. Достатньо сказати, що у 2017 р. бага-

тонаціональні фірми інвестували понад 12 трлн дол. США у фіктивні фінансові інструменти, що рухаються каналами «порожніх корпоративних оболонок» і жодним чином не пов'язані з реальними бізнес-транзакціями [6, р. 51].

Більше того, у 2016 р. щонайменше 366 глобальних компаній, або 73% загальної кількості ТНК зі списку Fortune 500, працювали в офшорних зонах, підтримуючи там майже 9,8 тис. своїх дочірніх підрозділів. Усі корпорації даного списку завдяки офшоризації своїх операцій зекономили у звітному році понад 2,6 трлн дол. податкових платежів. Найактивніше вдавалися до реалізації офшорних схем корпорації Apple (вивела з-під оподаткування у 2016 р. 76,7 млрд дол. США своїх доходів), Pfizer (198,9 млрд), Goldman Sachs Group (31,2 млрд відповідно), Citigroup (47 млрд), Nike (12,2 млрд). Цілоком закономірно, що подібний фінансовий результат став можливим насамперед завдяки використанню високопрофесійних послуг зовнішніх консультантів. Водночас масштабне та диверсифіковане консалтингове обслуговування ними підприємницьких структур забезпечує і неухильне зменшення частки корпоративних податків у загальних доходах державних бюджетів більшості країн світу. Так, якщо у 1950 р. у Сполучених Штатах Америки їх розмір становив близько 10% валового внутрішнього продукту цієї країни, то у 2017 р. – усього 2% ВВП

З іншого боку, під впливом масштабної транснаціоналізації бізнес-діяльності спостерігається також активізація злиттів і поглинань ТНК, які в останні десятиліття набули воістину колосальних розмірів і глобального поширення. Достатньо сказати, що у період 1985–2018 рр. сукупний вартісний обсяг щорічно реалізовуваних угод про злиття і поглинання транснаціональних корпорацій зріс з 347,2 млрд до майже 4 трлн дол. США, а їх загальна кількість – з 2,7 до 46,3 тис. відповідно.

З огляду на те, що злиття і поглинання ТНК стали в останні десятиліття чи не найголовнішим механізмом концентрації та централізації транснаціонального капіталу, бізнес-структури дедалі більшою мірою виявляють наростаючі потреби в консалтингових послугах щодо супроводження операцій ЗіП. Йдеться насамперед про послуги щодо:

- ✦ позбавлення від непрофільних активів і видів діяльності (оцінка акціонерної вартості компаній, проведення фінансового аудиту, ІТ-консалтинг і ІТ-безпека, податковий консалтинг);
- ✦ оцінка вартості інвестиційних ресурсів та управління інвестиційним капіталом (планування і структуризація угод, оцінка активів, податковий консалтинг і дью-ділідженс, оптимізація прибуткового податку, оцінка капіталовкладень і розроблення ключових

показників ефективності, оцінка основних засобів і об'єктів нерухомості);

- ✦ вирішення конфліктних ситуацій, що виникають під час проведення операцій злиттів і поглинань транснаціональних корпорацій.

І хоча злиття і поглинання ТНК нерідко накладають на суспільство величезні витрати, пов'язані із загостренням конкурентної боротьби підприємницьких структур на світовому фондовому ринку, погіршенням їх функціонування у випадку недружніх чи захисних поглинань, відпливом капіталу зі сфери виробничого нагромадження у фінансові транзакції, нарощуванням масштабів переміщення спекулятивного та фіктивного капіталів [7, с. 208], однак, водночас, вони забезпечують нарощування глобального конкурентного лідерства бізнес-структур. Таким чином, консалтингові послуги у сфері супроводження угод злиттів і поглинань здатні підвищити загальний економічний ефект від їх проведення на основі модернізації провідних галузей світової економіки, збільшення масштабів приватного інвестування економічної діяльності та формування нових конгломератних об'єднань.

Характеризуючи сучасні транснаціоналізаційні процеси у сфері бізнес-діяльності, не можна оминати увагою і наростаючу ринкову уніфікацію та регуляторну гармонізацію, які в сучасних умовах не тільки набувають системного й комплексного характеру, але й є потужним глобалізаційним детермінантом розвитку світового консалтингового бізнесу. Вони є головними рушіями глобальної стандартизації виробничих і збутових процесів, маркетингово-логістичних й інноваційних систем, а також бухгалтерського обліку і фінансової звітності. Це забезпечує бізнес-структурам значну економію трансакційних витрат на виробництво стандартизованої продукції та бухгалтерсько-фінансове супроводження господарських операцій; глобальне поширення споживчих стандартів якості продукції; зниження бар'єрів входу на нові регіональні та товарні сегменти глобального ринку; широке поширення практики взаємного визнання країнами сертифікатів відповідності товарів; гармонізацію національних систем стандартизації тощо. Крім того, стандартизація забезпечує бізнес-структурам відкриття стратегічно важливих регіональних і товарних сегментів глобальних ринків у найбільш важливих галузях і секторах підприємницької діяльності.

Подібний стан речей вимагає дедалі більшого залучення зовнішніх професійних консультантів до розроблення й імплементації корпоративних стратегій і впровадження глобальних стандартів корпоративного регулювання і фінансової звітності. Не випадково діючі на сьогодні стандарти фінансової звітності Міжнародної асоціації органів страхового нагляду (IAIS) містять чіткі нормативні вимоги, що

висуваються до різних видів фінансових груп з широким охопленням їхнього спектра – від національних однорідних груп до міжнародних неоднорідних фінансових конгломератів [8, с. 16]. Важливу роль у процесах стандартизації технологій здійснення бізнес-структурами фінансових трансакцій та їх обліково-аналітичному обслуговуванні відіграють також і такі організації, як Базельський комітет, Міжнародна організація комісій із цінних паперів (IOSCO), діяльність яких формує гомогенізоване глобальне середовище фінансової діяльності бізнес-структур.

За таких умов суттєво зростають їх потреби у залученні послуг професійних консультантів з питань підготовки фінансової звітності та деталізованих аудиторських звітів відповідно до міжнародних стандартів; постановки звітності й обліку за міжнародними фінансовими стандартами; забезпечення прозорості фінансової інформації; впровадження нових форм проведення аудитів і перевірок; перевірки точності та достовірності відображення фінансової інформації; розроблення й імплементації складних фінансових продуктів; впровадження і каскадування збалансованої системи показників (ліквідності, платоспроможності, операційного прибутку (ЕВІТ), ЕВІТДА, прибуткової маржі, фінансового левериджу, рентабельності, оборотності активів і дебіторської заборгованості, маневреності власних коштів та ін.) тощо.

У характеристиці глобалізаційних детермінантів розвитку консалтингового бізнесу не можна оминати увагою систему ринково-кон'юнктурних факторів, пов'язаних з тимчасовими турбулентними коливаннями кон'юнктурних параметрів різних сегментів світового ринку, а також асиметрією ринкової інформації при ухваленні управлінських рішень. Як справедливо відзначають вітчизняні учені, ринково-кон'юнктурні фактори генетично пов'язані з природою глобального ринку і відтворюються на різних його сегментах – товарному, енергетично-сировинному, валютному, грошово-кредитному, інвестиційному, фінансовому та ін. [9, с. 58]. Так, найвагомий вплив на кон'юнктурні параметри глобального ринку справляє його сировинний сегмент, який в останні десятиліття демонструє перманентні, а в окремі періоди і доволі різкі коливання цінних котирувань на такі групи товарів, як сільськогосподарська сировина, метали, енергетичні товари і паливна сировина.

Підбиваючи підсумок, відзначимо, що епоха глобалізації суттєво диверсифікувала джерела та рушійні сили розвитку глобального консалтингового бізнесу. Вони пов'язані насамперед зі значним загостренням міжнародної конкурентної боротьби економічних агентів за джерела виробничих ресурсів і ринки збуту, динамічним розвитком процесів транснаціоналізації капіталу та виробництва, дією системи ринково-кон'юнктурних факторів, значним ускладненням міжнародного бізнес-середовища діяльності

суб'єктів господарювання, активізацією процесів регіональної економічної інтеграції, фінансового і технологічного глобалізму. Синергія дія вказаних глобалізаційних детермінантів є головним механізмом становлення в першій чверті ХХІ ст. глобальної моделі світового ринку консалтингових послуг, що демонструє достатньо високі темпи приросту капіталізації як відображення неухильного зростання глобального попиту на послуги консалтингових компаній. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Очеретний Д. С.** Малий бізнес у структурі сучасного інноваційного підприємництва. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 15. С. 22–25.
2. Europe INNOVA. Gazelles Innovation Panel. Summary and Conclusions from Panel Discussions, 2008. URL: <http://www.europe-innova.org>
3. **Барінова В. А., Сорокіна А. В., Шестоперов А. М.** Новый взгляд на поддержку малого и среднего бизнеса в России: компании-«Газели». *Российское предпринимательство*. 2015. № 16. С. 2773–2786.
4. **Buckley P. J.** Internalization Thinking: From the Multinational Enterprise to the Global Factory. *International Business Review*. 2009. Vol. 18. No. 3. P. 224–235.
5. World Investment Report 2018: Investment and New Industrial Policies. UNCTAD, 2018. 213 p.
6. **Damgaard J., Elkjaer T., Johannesen N.** Some \$12 Trillion Worldwide is Just Phantom Corporate Investment. *Finance & Development*. June 2018. P. 51–53.
7. Глобальное экономическое развитие: тенденции, асимметрии, регулирование : монография / Д. Лукьяненко, В. Колесов, А. Колот, Я. Столярчук и др. ; под науч. ред. проф. Д. Лукьяненко, А. Поручника, В. Колесова. Киев : КНЭУ, 2013. 466 с.
8. **Козьменко О., Козирев В.** Трансформування банківської системи України під впливом іноземних фінансових конгломератів. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 8. С. 12–18.
9. **Столярчук Я. М., Звиргзде К. И., Татаренко Н. А., Поручник А. М.** Франция в глобальном мире: поиск конкурентной стратегии : монография. Киев : ДАУ, 2017. 299 с.

REFERENCES

- Barinova, V. A., Sorokina, A. V., and Shestoperov, A. M. "Novyy vzglyad na podderzhku malogo i srednego biznesa v Rossii: kompanii-«Gazeli»" [A new look at supporting small and medium-sized businesses in Russia: Gazelle companies]. *Rossiyskoye predprinimatelstvo*, no. 16 (2015): 2773-2786.
- Buckley, P. J. "Internalization Thinking: From the Multinational Enterprise to the Global Factory". *International Business Review*, vol. 18, no. 3 (2009): 224-235.
- Damgaard, J., Elkjaer, T., and Johannesen, N. "Some \$12 Trillion Worldwide is Just Phantom Corporate Investment". *Finance & Development*, June (2018): 51-53.
- "Europe INNOVA. Gazelles Innovation Panel. Summary and Conclusions from Panel Discussions, 2008". <http://www.europe-innova.org>
- Kozmenko, O., and Kozyriev, V. "Transformuvannia bankivskoi systemy Ukrainy pid vplyvom inozemnykh finansovykh konhlomerativ" [Transformation of the banking system of

Ukraine under the influence of foreign financial conglomerates]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 8 (2014): 12-18.

Lukyanenko, D. et al. *Globalnoye ekonomicheskoye razvitiye: tendentsii, asimetrii, regulirovaniye* [Global economic development: trends, asymmetries, regulation]. Kyiv: KNEU, 2013.

Ocheretnyi, D. S. "Malyi biznes u strukturi suchasnoho innovatsiynoho pidpriemnytstva" [Small business in the struc-

ture of modern innovative entrepreneurship]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 15 (2017): 22-25.

Stolyarchuk, Ya. M. et al. *Frantsiya v globalnom mire: poisk konkurentnoy strategii* [France in a global world: the search for a competitive strategy]. Kyiv: DAU, 2017.

World Investment Report 2018: Investment and New Industrial Policies. UNCTAD, 2018.

УДК 339.56:061.1

JEL: F10; F13

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ ТА ПОСЛУГАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

©2019 КОВТУН Т. Д.

УДК 339.56:061.1

JEL: F10; F13

Ковтун Т. Д. Особливості зовнішньої торгівлі товарами та послугами Європейського Союзу в сучасних умовах

Метою статті є розкриття особливостей зовнішньої торгівлі товарами та послугами Європейського Союзу в сучасних умовах. Охарактеризовано позиції інтеграційного угруповання у світовому експорті та імпорті; проаналізовано динаміку зовнішньої торгівлі ЄС і причини її уповільнення останнім часом. Значну увагу приділено аналізу товарної та географічної структури зовнішньої торгівлі Європейського Союзу. Проаналізовано особливості зовнішньої торгівлі товарами ЄС. Зокрема, висвітлено зрушення у структурі провідних країн – торговельних партнерів об'єднання. Охарактеризовано специфіку участі окремих країн – учасниць Євросоюзу в зовнішній торгівлі товарами. Детально розглянуто зрушення у продуктивній структурі експорту та імпорту ЄС. Висвітлено новітні тенденції зовнішньої торгівлі послугами Євросоюзу. Зазначено, що останнім часом темпи зростання зовнішньої торгівлі послугами ЄС перевищували темпи зростання зовнішньої торгівлі товарами, що вказує на зростання важливості сфери послуг у зовнішній торгівлі та економіці Євросоюзу.

Ключові слова: зовнішня торгівля, Європейський Союз, експорт, імпорт, товарна та географічна структура торгівлі.

DOI:

Рис.: 8. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 9.

Ковтун Тамара Дмитрівна – старший викладач кафедри міжнародної економіки та світового господарства, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: kovtunt@gmail.com

УДК 339.56:061.1

JEL: F10; F13

Ковтун Т. Д. Особенности внешней торговли товарами и услугами Европейского Союза в современных условиях

Целью статьи является выявление особенностей внешней торговли товарами и услугами Европейского Союза в современных условиях. Охарактеризованы позиции интеграционной группировки в мировом экспорте и импорте; проанализирована динамика внешней торговли ЕС и причины её замедления в последнее время. Значительное внимание уделено анализу товарной и географической структуры внешней торговли Европейского Союза. Проанализированы особенности внешней торговли товарами ЕС. В частности, освещены сдвиги в структуре ведущих стран – торговых партнеров объединения. Охарактеризована специфика участия отдельных стран – участниц Евросоюза во внешней торговле товарами. Подробно рассмотрены сдвиги в продуктовой структуре экспорта и импорта ЕС. Освещены новейшие тенденции внешней торговли услугами Евросоюза. Отмечено, что в последнее время темпы роста внешней торговли услугами ЕС превышали темпы роста внешней торговли товарами, что указывает на рост важности сферы услуг во внешней торговле и экономике Евросоюза.

Ключевые слова: внешняя торговля, Европейский Союз, экспорт, импорт, товарная и географическая структура торговли.

Рис.: 8. **Табл.:** 2. **Библ.:** 9.

Ковтун Тамара Дмитриевна – старший преподаватель кафедры международной экономики и мирового хозяйства, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: kovtunt@gmail.com

UDC 339.56:061.1

JEL: F10; F13

Kovtun T. D. Features of Foreign Trade in Goods and Services of the European Union in Today's Environment

The article is aimed at identifying the features of foreign trade in goods and services of the European Union in today's environment. The positions of the integration grouping in the world exports and imports is characterized; the dynamics of the EU's foreign trade and the reasons for its recent slowdown are analyzed. Significant attention is paid to the analysis of the commodity and geographical structure of the European Union's foreign trade. Features of the EU's foreign trade in goods are analyzed. In particular, the shifts in the structure of the leading countries – trade partners of the association – are illuminated. The specifics of the participation of individual EU Member States in foreign trade in goods are characterized. The shifts in the product structure of exports and imports of the European Union are discussed in detail. The latest tendencies in the foreign trade in services of the European Union are highlighted. It is noted that recently the growth rate of foreign trade in services of the EU exceeded the growth rate of foreign trade in goods, which indicates the growing importance of the service sector both in foreign trade and in the economy of the European Union.

Keywords: foreign trade, the European Union, exports, imports, the commodity and geographical structure of trade.

Fig.: 8. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 9.

Kovtun Tamara D. – Senior Lecturer of the Department of International Economics and World Economy, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svbodny Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: kovtunt@gmail.com